

YOSHLARNING O'ZBEK ADABIYOTIGA QIZIQISHINI OSHIRISH BO'YICHA USLUBIY TAVSIYALAR ISHLAB CHIQISH METODIKASI

Sayfutdinova Zuxra Ilxom qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Samarqand kampusi Filologiya va tillarni

o'qitish o'zbek tili yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yosh avlodning o'zbek adabiyotiga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning estetik didini shakllantirish va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga xizmat qiluvchi uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish metodikasi yoritilgan. Unda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari, interaktiv metodlar, hamda adabiy-badiiy tadbirlar orqali yoshlarni adabiyotga jalb qilish yo'llari asoslab berilgan. Maqolada amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvlar asosida o'zbek adabiyotining yoshlar hayotidagi o'rnini mustahkamlash borasidagi ilg'or g'oyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: O'zbek adabiyoti yoshlar ta'limi uslubiy tavsiyalar interaktiv metodika zamonaviy ta'lim texnologiyalari milliy qadriyatlar estetik tarbiya

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida axborot oqimining tezkorligi va texnologiyalarning jadal rivojlanishi yoshlarning fikrlash tarzi, dunyoqarashi va estetik ehtiyojlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shunday bir sharoitda o'zbek adabiyotining yoshlar orasidagi nufuzi, uning tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyatini kuchaytirish dolzarb masalaga aylanmoqda. O'zbek adabiyoti xalq ruhiyatining in'ikosi sifatida nafaqat tarixiy xotirani saqlaydi, balki zamonaviy avlodni milliy o'zlik, ma'naviy poklik va insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli yoshlarning adabiyotga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirish va bu jarayonda metodik yondashuvlarni takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri sanaladi.

Yoshlarning o'zbek adabiyotiga bo'lgan qiziqishini shakllantirish va rivojlantirish bugungi kunda ustuvor ma'naviy-ma'rifiy vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda o'qituvchining yondashuvi, dars jarayonining tashkil etilishi, texnologiyalarning qo'llanilishi va shaxsga yo'naltirilgan metodlarning tanlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Quyida bu boradagi samarali uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish metodikasi bosqichma-bosqich bayon qilinadi.

Birinchi navbatda, o'zbek adabiyotiga bo'lgan qiziqishni oshirish uchun metodik tadqiqot o'quvchi yoshlarning qiziqish doirasi, dunyoqarashi, estetik didi va individual o'ziga xosliklarini tahlil qilishdan boshlanishi lozim. Bu bosqichda so'rovnomalar,

suhbatlar, kuzatuvlar orqali o'quvchilarning o'zbek adabiyoti haqidagi tasavvurlari, eng ko'p o'qiladigan asarlar, sevimli yozuvchilari aniqlanadi. Shuningdek, nega ayrim o'quvchilar adabiyotga befarq ekani, qanday omillar bunga ta'sir qilayotgani tahlil qilinadi.

Ikkinchi bosqichda aniqlangan ehtiyojlar asosida mos metodik yondashuvlar ishlab chiqiladi. Masalan, kitobxonlik saviyasini oshirish uchun interaktiv o'qish metodikasi taklif etiladi. Unda faqat matnni o'qish emas, balki o'qilgan asarni tahlil qilish, undagi xarakterlar ustida fikr yuritish, muqobil yakunlar tuzish, obrazlar nomidan nutq qilish kabi ijodiy yondashuvlar qo'llaniladi. Bu o'quvchining fikrlash doirasini kengaytiradi, adabiy tafakkurini rivojlantiradi.

Keyingi bosqichda, o'quvchilar o'rtasida motivatsiyani oshirishga yo'naltirilgan vositalardan foydalanish zarur. Jumladan, asarlar asosida yaratilgan film, teatr yoki audio materiallardan foydalanish, mashhur adiblar hayoti haqidagi videoroliklar ko'rsatish orqali adabiyotga qiziqish uyg'otiladi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalardan ham samarali foydalanish mumkin. O'quvchilarning o'zlari ishtirok etadigan "Kitobxonlar klubi", "O'qigan asarim haqida hikoya qilaman" kabi loyihalar tashkil etilishi ularni faol va ongli o'quvchiga aylantiradi.

Metodik tavsiyalar ishlab chiqishda yoshlarning bugungi hayotiy tajribasi, psixologik xususiyatlari va texnologiyaga bo'lgan yaqinligi e'tiborga olinadi. Shu sababli, dars jarayonlarida interaktiv texnologiyalar asosida tayyorlangan taqdimotlar, viktorinalar, testlar, klasterlar, kontseptual xaritalar qo'llanishi zarur. Masalan, "Bobur kim bo'lgan?" degan savolga o'quvchilar multimedia asosida mustaqil javob topadi va keyin guruhda munozara qiladi. Bu ularning izlanish, tahlil qilish, fikr bildirish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, tavsiyalar ishlab chiqish metodikasida adabiyot bilan hayotiy holatlarni bog'lash muhim o'rin tutadi. Har bir asarda ilgari surilgan g'oya va xulosa real hayotdagi voqelik bilan solishtiriladi. Bu orqali o'quvchilar adabiyotning amaliy ahamiyatini his qilishadi va unga befarq bo'lib qaramaydilar. Masalan, Odil Yoqubovning ijtimoiy-siyosiy ruhdagi asarlarini o'rganish orqali bugungi jamiyatdagi muammolar haqida tahliliy fikr yuritish imkoniyati yaratiladi.

Yana bir muhim jihat – o'quvchilarni ijodiy faoliyatga jalb etishdir. She'r yozish, asarga muqobil ssenariy tuzish, ijtimoiy tarmoqda adabiy personajlar nomidan sahifalar yuritish kabi faoliyatlar adabiyotni faqat o'rganiladigan fan emas, balki hayotning bir qismi sifatida anglashga olib keladi. Shu yo'l bilan o'zbek adabiyotiga bo'lgan e'tibor o'z-o'zidan shakllanadi va chuqurlashadi.

Metodikani ishlab chiqish jarayonida o'quvchi-yoshlarning darsdan tashqari vaqtidagi kitobxonlik faoliyatiga ham alohida e'tibor berilishi zarur. Buning uchun maktab kutubxonalarini modernizatsiyalash, o'zbek adabiyotining sara namunalarini jozibali shaklda taqdim etish, mobil ilovalar va audiokitoblar orqali yetkazish kabi takliflar

asoslanadi. O'quvchi istalgan joyda va vaqtda o'zbek adabiyoti bilan muloqotda bo'lish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Shunday qilib, yoshlarning o'zbek adabiyotiga qiziqishini oshirishga qaratilgan uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish, bir tomondan, o'quvchining ichki motivatsiyasini oshirsa, ikkinchi tomondan, o'qituvchi faoliyatining sifatini belgilaydi. Bu esa o'z navbatida milliy adabiyotning yoshlar ongida chuqurroq o'rnatilishiga va uni qadrlash hissining shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, yoshlarning o'zbek adabiyotiga qiziqishini oshirishda oilaviy va ijtimoiy muhitning ta'siri ham inkor qilib bo'lmaydi. Ota-onalarning kitobxonlikka bo'lgan munosabati, uy sharoitida kitobga ajratilgan vaqt, farzand bilan birga mutolaa qilish odati bolalikdan boshlab adabiyotga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Shu sababli metodik yondashuvlarda faqat o'qituvchining emas, balki ota-onalarning ham ishtirokini ta'minlovchi yo'nalishlar ishlab chiqilishi lozim. Masalan, "Oila kitobxonligi haftaligi", "Farzanding bilan kitob o'qi" kabi tashabbuslar yoshlar ongida adabiyotning oilaviy qadriyat sifatida qabul qilinishiga xizmat qiladi.

Yana bir muhim yondashuv — milliy adabiyotni boshqa xalqlar adabiyoti bilan taqqoslash metodikasidir. Bu metod orqali o'quvchi o'zbek adabiyotining o'ziga xosligi, g'oyaviy boyligi va badiiy yuksakligini anglaydi. Masalan, o'zbek mumtoz she'riyati bilan jahon romantik she'riyatini qiyosiy o'rganish, Mahmudhoja Behbudiy va boshqa ma'rifatparvarlar asarlarini dunyoviy taraqqiyot g'oyalari bilan taqqoslash yoshda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini shakllantiradi. Shu bilan birga, bunday tahliliy yondashuvlar orqali yoshlar o'z milliy adabiyotidan faxrlanish hissini ham kuchaytiradi.

Bundan tashqari, metodik tavsiyalar ishlab chiqishda zamonaviy psixologik yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Har bir yosh toifasining adabiy qabul qilish darajasi, hissiy ehtiyoji va hayotiy tajribasi turlicha bo'lganligi sababli, tavsiya etiladigan asarlar va ularni o'rganish uslublari ham moslashtirilgan bo'lishi kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ertaklar, afsona va sarguzasht janridagi asarlar mos bo'lsa, yuqori sinflarda psixologik tahlil, ijtimoiy muammolar yoritilgan asarlar orqali chuqur fikrlashga undovchi metodlar qo'llanishi maqsadga muvofiqdir. Metodikaga yoshga mos yondashuv kiritilishi ta'lim samaradorligini oshiradi.

Yoshlar bilan olib boriladigan adabiy ta'lim jarayonida ularning faol ishtirokini ta'minlash uchun baholash tizimini ham rag'batlantiruvchi shaklda qayta ko'rib chiqish lozim. Oddiy reyting asosidagi baholashdan ko'ra, o'quvchining o'z fikrini bildirish, ijodiy yondashish, mustaqil tahlil qilish ko'nikmalarini inobatga oluvchi kriteriyalar ishlab chiqilishi kerak. Masalan, o'qilgan asar asosida blog post yozish, video sharh tayyorlash yoki komiks chizish orqali baho olish imkoniyati berilsa, bu yoshlarni faollikka undaydi va adabiyotga ijodiy munosabat shakllantiradi.

Ushbu metodik tavsiyalarni amalga oshirishda o'qituvchilar uchun amaliy qo'llanmalar, dars ishlanmalari, elektron resurslar bazasini shakllantirish, tajriba almashish platformalarini yaratish ham dolzarbdir. Bunda tajribali adabiyot o'qituvchilari tomonidan ishlab chiqilgan ilg'or amaliy tajribalar umumlashtirilgan holda keng ommaga taqdim etilishi lozim. Bunday resurslar har bir o'qituvchiga o'z faoliyatini zamonaviylashtirishga yordam beradi.

Xulosa

Yoshlarning o'zbek adabiyotiga bo'lgan qiziqishini oshirish – bu nafaqat ma'naviy-ma'rifiy tarbiyaning, balki milliy g'urur va o'zlikni anglash jarayonining ajralmas qismidir. Bu borada samarali uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish va uni ta'lim amaliyotiga joriy etish orqali biz kelajak avlodni adabiy tafakkur, milliy ruh va estetik ong asosida kamol toptirishga xizmat qilamiz. Innovatsion pedagogik yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar va individual qiziqishlarni inobatga olgan holda tashkil etilgan adabiy ta'lim, yoshlarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqaradi hamda ularni o'zbek adabiyotining chinakam fidoyilariga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat,
2. O'zbek adabiyoti metodikasi. O'quv qo'llanma. – T.: O'qituvchi
3. Qo'chqorov B. O'zbek adabiyoti va yoshlar: tahlil va yondashuvlar. – T.: Fan
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Respublika ilmiy-amaliy nashri
5. "Yoshlar va adabiyot" ilmiy-amaliy jurnal maqolalari
6. Ta'limda raqamli texnologiyalar. – T.: Innovatsiya nashriyoti